

دستورالعمل اجرایی پروژه اصلاح نژاد گوسفند بومی بر پایه هسته باز اصلاح نژادی

مقدمه :

براساس آمار موجود حدود ۳۰ درصد از جمعیت گوسفند کشور در حدود نه ماه از سال از مراتع تغذیه میکنند، همچنین حدود ۶۷ درصد از جمعیت گوسفند کشور حدود هفت ماه از سال را در مراتع و پس چر مزارع و پس مانده های کشاورزی تغذیه میکنند. لذا توجه به امور اصلاح نژادی و بهبود مدیریتی در سامانه مرتعی و ارتقاء توان تولیدی آنها می تواند در افزایش در آمدزایی پرورش دهندگان و همچنین در افزایش تولیدات آنها و کمک به تامین مواد پروتئینی حیوانی موردنیاز کشور کمک شایانی نماید. تجربه چندین ساله طی برنامه های مختلف حاکی از عدم پیشرفت لازم در پروژه های اجرایی گذشته می باشد و ضرورت تغییر نگرش در اجرای آنها ملموس می باشد به گونه ای که فعالیت پرورش گوسفند از حالت معیشتی به حالت اقتصادی سوق داده شود و تعادل بین دام و مرتع هم عملیاتی شود. بهبود ژنتیکی دامها از طریق عمل انتخاب انجام می شود که یک روش مهم ولی کند برای افزایش عملکرد می باشد. لذا برنامه های اصلاح نژادی باید به عنوان روشی درازمدت برای افزایش تولیدات دام مد نظر قرار بگیرد. گوسفندان بومی کشور در سیستم مرتعی به دو روش کوچرو (بیلاق و قشلاق) و روستایی بدون بیلاق و قشلاق پرورش می یابند. اجرای برنامه های اصلاح نژادی در جهت افزایش وزن برای گله های کوچرو توصیه نمی شود ولی می توان با بهبود کیفی مدیریتی و استفاده صحیح از مراتع تولید را در واحد سطح افزایش داد. به منظور اصلاح نژاد می توان با ثبت مشخصات و آموزش تا حدودی کاهش قصری در گله و افزایش راندمان به ازای هر راس دام بدون افزایش تعداد دام و فشار بر مراتع شد. رمز موفقیت این پروژه در گرو همدلی، همکاری نزدیک و مستمر بین دستگاههای متولی مانند معاونت امور تولیدات دامی (مرکز اصلاح نژاد و بهبود تولیدات دامی)، دفتر تغذیه و بهبود جایگاه دام، دفتر فنی مرتع، سازمان امور عشایر، سازمان دامپزشکی و معاونت تات در همه جوانب اعتباری و اجرایی می باشد.

اهداف مهم و محوری پروژه:

۱. بهبود عملکرد صفات تولیدی در گله های گوسفند بومی
۲. بهبود مدیریت و اقتصادی شدن حرفه گله داری و در نتیجه پایداری تولید در این بخش
۳. حفاظت ژنتیکی از گوسفندهای بومی
۴. کمک به حفظ و احیاء مراتع
۵. ایجاد اشتغال بطور مستقیم و غیر مستقیم

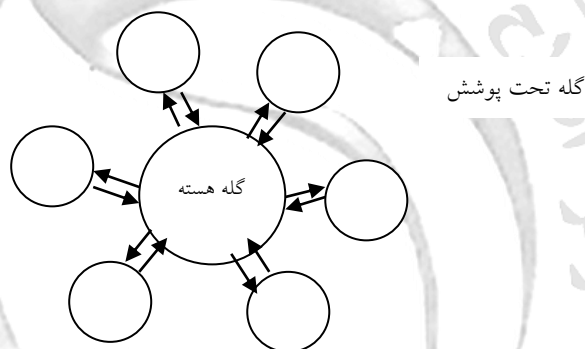
نتایج مورد انتظار پس از انجام پروژه:

۱. ارتقاء صفات تولیدی و تولید مثلی و در نتیجه ارتقاء بهره وری به ازای هر راس گوسفند ماده مولد.
۲. حفظ ذخایر ژنتیکی گوسفندهای بومی کشور به شکل پایدار و اقتصادی.

شرح عملیات:

در این پروژه، از برنامه اصلاح نژادی هسته باز استفاده خواهد شد. طرح پرورش هسته اصلاح نژادی باز مستلزم مشارکت دامدرانی است که تمامی مصوبات طرح را قبول و اجرا نمایند. در این طرح بهترین نرها و ماده های (در صورت عدم وجود سیستم رکورد برداری در ابتدای طرح بهترین دام ها از لحاظ فیزیکی و اطلاعات دامدار انتخاب می شوند ولی در ادامه اجرای طرح حتما باید رکوردگیری و ثبت اطلاعات صورت پذیرد). گله های تحت پوشش وارد گله هسته می شود البته در صورت استفاده از تلقیح مصنوعی نیاز به خرید خود دام نر نیست بلکه اسپرم آن کافی می باشد. در طرح هسته اصلاح نژادی باز تبادلات مواد ژنتیکی (دام، اسپرم و جنین) به صورت دو طرفه بین گله هسته و گله های تحت پوشش صورت می پذیرد. هدف اصلاح نژاد تابعی خطی از ارزشهای اصلاحی صفات مهم اقتصادی است که در آن ارزش اصلاحی هر صفت در ارزش اقتصادی مربوطه ضرب می شود. به کارگیری برنامه اصلاح نژادی هسته باز منوط به تعیین هدف انتخاب و معیارهای انتخاب، ثبت مشخصات شجره و

رکوردگیری صفات مختلف تولیدی، صفات تولید مثل ترکیبی (رکوردهای مربوط به تلقیح، زایش و...)، صفات مورفولوژیکی به منظور انتخاب دام های برتر و توزیع مواد ژنی هسته اصلاح نژادی در گله های اقماری می باشد. بدین منظور گله های تحت پوشش بایستی دارای پتانسیل تولیدی مناسبی باشند لذا دامهایی که تحت پوشش قرار می گیرند باید دارای ثبت مشخصات، هویت و ثبت سامانه مرکز اصلاح نژاد دام کشور باشد. عملیات ثبت مشخصات و همزمان سازی فحلی بایستی برای کلیه دامهای تحت پوشش انجام گردد. با توجه به اینکه یکی از اهداف این پروژه بهبود تولید می باشد لذا انجام و دقت در رکوردگیری مولدین پس از زایش ضروری بوده، همچنین رکوردگیری اوزان از بدو تولد و وزن از شیرگیری نیز از مهمترین رکوردهای مورد نیاز می باشد. جهت افزایش راندمان تولیدی در گله تحت پوشش در سالهای آتی، بایستی براساس رکورد، دامهای کم تولید حذف و دامهای مولد ماده برتر انتخاب و مولدین موجود با برترین گوسفندهای نر موجود در گله ایستگاه و گله های منطقه پرورش بر اساس صفات ظاهری و تولیدی خود و مادرانشان انتخاب و بصورت طبیعی جفت گیری گردند. در ادامه اجرای پروژه درسالهای آتی (مشابه سال اول) با انتخاب مولدین برتر و حذف دامهای کم تولید، گله به سمت بهره وری و تولید بالاتری سوق خواهد یافت که در صورت تایید مرکز (بر اساس اطلاعات و رکوردهای ارسال شده و تجزیه و تحلیل آنها) محل تولید مواد ژنی برتر منطقه بوده و امکان توزیع مولدین نر و ماده و مواد ژنی فراهم خواهد گردید. همچنین مولدین برتر گله های تحت پوشش که مورد تایید مرکز باشند نیز از دامدار خریداری و به هسته مرکزی منتقل می گردند.

شکل ۱- طرح پرورش هسته اصلاح نژادی باز

الف : شرح وظایف پیمانکاران (ایستگاه) :

۱. پیمانکار بایستی حداقل دارای مدرک کارشناسی دامپروری یا دامپزشکی بوده و از دانش فنی کافی جهت واگذاری امور اجرایی پروژه برخوردار باشد و در جلسات توجیهی برای آغاز عملیات اجرایی پروژه شرکت نمایند.
۲. همکاری با معاونت بهبود تولیدات دامی استان در شناسائی گله داران توانمند جهت اجرای پروژه.
۳. پیمانکاران موظف هستند لوازم مورد نیاز برای ثبت مشخصات (شماره گوش استاندارد ۱۵ رقمی، مطابق با دستورالعمل مرکز اصلاح نژاد و بهبود تولیدات دامی)، رکوردگیری اعم از باسکول ، ترازوی توزین گوسفند را در اختیار داشته باشند.
۴. پیمانکار موظف به انجام کلیه عملیات ثبت مشخصات برای کلیه دام های تحت پوشش قبل از عملیات اصلاح نژادی می باشد.
۵. پیمانکاران موظف به انجام عملیات ثبت مشخصات و رکورد گیری دامهای تحت پوشش می باشند و بایستی در هنگام زایش دامها به گله تحت پوشش مراجعه نموده و با همکاری دامدار ، دامهای متولد شده را ثبت و رکورد گیری نمایند.
۶. پیمانکاران موظف هستند کلیه اطلاعات و صفات رکوردگیری شده را ثبت و در سیستم نرم افزاری مرکز اصلاح نژاد وارد نمایند.
۷. پیمانکار موظف به ثبت اطلاعات گله ایستگاه با نظارت معاونت امور دام استان می باشد.
۸. پیمانکار موظف به تهیه گوسفند اصلاح شده بومی از ایستگاه اصلاح نژاد دام بومی مطابق با حجم عملیات پروژه می باشد.
۹. کلیه گوسفندهای ماده و بره های متولد شده تحت پوشش را طبق موارد ذیل رکورد برداری نماید:
 - ۹.۱. ثبت تمامی موارد خواسته شده طبق فرم های طراحی شده مرکز اصلاح نژاد
 - ۹.۲. ثبت گله و دریافت کد گله
 - ۹.۳. شماره گذاری و ثبت هویت در سامانه جامع مرکز اصلاح نژاد
 - ۹.۴. وزن کشی مولدین قبل از جفتگیری و نمره وضعیت بدنی دام BCS

- ۹,۵. وزن کشتی مولدین پس از زایش
 - ۹,۶. ثبت چند قلو زایی مولدین در هر شکم
 - ۹,۷. ثبت بره ها و وزن کشتی بره ها پس از تولد
 - ۹,۸. ثبت تلفات و وزن کشتی بره ها در ۳ ماهگی
 - ۹,۹. ثبت تلفات و وزن کشتی بره ها در ۶ ماهگی
 - ۹,۱۰. ثبت تلفات و وزن کشتی بره ها در یک سالگی
 - ۹,۱۱. ثبت اطلاعات مربوط به تاریخ جفتگیری، زایش، تولد، نمره سخت زایی در دام
 - ۹,۱۲. ثبت کلیه اطلاعات شجره مربوطه به والدین (پدر و مادر) و نتایج
 - ۹,۱۳. ثبت مشخصات دام های حذفی و انتقالی در گله ها
۱۰. پیشرفت فیزیکی پروژه را تحت عنوان گزارش عملکرد مطابق با دستورالعمل پروژه تهیه و به معاونت بهبود تولیدات دامی استان ارسال نماید.
 ۱۱. نسبت به انجام همکاری و هماهنگی لازم با کارفرما در تشکیل و برگزاری کلاسهای آموزشی - توجیهی برای دامداران و کارشناسان ذریبط و تحت پوشش اقدام نماید.
 ۱۲. مسئولیت صحت و دقت انجام کامل شرح عملیات پروژه و ثبت نتایج آنها بر عهده پیمانکاران می باشد.
 - ۱۳.

ب: شرح وظایف معاونت بهبود تولیدات دامی سازمان جهاد کشاورزی استان :

۱. انتخاب پیمانکار توانمند، علاقمند و تحصیلکرده دامپروری و عقد قرارداد همکاری با ایشان.
۲. ارسال کپی برابر اصل شده قرارداد های منعقد شده با پیمانکاران به مرکز اصلاح نژاد و بهبود تولیدات دامی کشور.
۳. انتخاب صحیح گله دار و دامهای تحت پوشش با همکاری پیمانکار.
۴. نظارت بر کلیه شرح وظایف پیمانکار و گله داران تحت پوشش و مسئولیت های مربوطه.
۵. هماهنگی و معرفی پیمانکار به مرکز اصلاح نژاد و بهبود تولیدات دامی برای دریافت اسپرم گوسفند بومی اصلاح شده.
۶. همکاری و انجام هماهنگی های لازم برای نظارت توسط ناظر ملی (موسسه تحقیقات علوم دامی کشور) که توسط مرکز اصلاح نژاد دام و بهبود تولیدات دامی مشخص گردیده است.
۷. طراحی فرم های یک دست و دقیق برای ثبت اطلاعات موجود

ج: انتخاب پرورش دهنده واجد شرایط: تاسیس ۱۳۳۳

۱. اولویت با پرورش دهندگانی می باشد که زمین کشاورزی جهت تامین بخشی و یا تمام علوفه مورد نیاز گله پرورشی خود را دارا می باشند.
۲. اولویت با پرورش دهندگانی است که قبلا تحت پوشش این پروژه بوده اند.
۳. ساختمان و تاسیسات گله دار باید از لحاظ بهداشتی، ظرفیت دام مولد و ترکیب گله مناسب باشد.
۴. گوسفند های مولد گله بایستی خالص و از تیپ و جثه مناسبی برخوردار باشند و باید دارای هویت و ثبت مشخصات باشد.
۵. گله باید دارای کد گله بوده و اطلاعات هویت آن در سامانه جامع مرکز اصلاح نژاد و بهبود تولیدات دامی کشور ثبت باشد.
۶. پرورش دهنده باید حداقل ۵ سال تجربه عملی در زمینه پرورش گوسفند داشته باشد.

۷. پرورش دهنده یا یکی از اعضای خانواده ایشان دارای حداقل مدرک تحصیلی دیپلم متوسطه باشند.

جدول هزینه کرد عملیات

ردیف	شرح عملیات	میزان اعتبار (ریال)
۱	ثبت گله و دریافت کد گله	۳۰۰۰۰
۲	شماره گذاری و ثبت هویت در سامانه جامع مرکز اصلاح نژاد	۳۰۰۰۰
۳	وزن کشی مولدین و ثبت BCS قبل از جفتگیری	۳۰۰۰۰
۴	وزن کشی مولدین و ثبت BCS پس از زایش	۳۰۰۰۰
۵	ثبت چند قلوژی مولدین در هر شکم	۳۰۰۰۰
۶	ثبت بره ها و وزن کشی بره ها پس از تولد	۳۰۰۰۰
۷	ثبت تلفات و وزن کشی بره ها در ۳ ماهگی	۳۰۰۰۰
۸	ثبت تلفات و وزن کشی بره ها در ۶ ماهگی	۳۰۰۰۰
۹	ثبت تلفات وزن کشی بره ها در یک سالگی	۳۰۰۰۰
۱۰	ثبت اطلاعات مربوط به تاریخ جفتگیری، زایش، تولد، نمره سخت زایی در دام	۳۰۰۰۰
۱۱	ثبت کلیه اطلاعات شجره مربوطه به والدین (پدر و مادر) و نتاج	۳۰۰۰۰
۱۲	ثبت مشخصات دام های حذفی و انتقالی در گله ها	۳۰۰۰۰
۱۳	هزینه ایاب و ذهاب و سرکشی به گله هر راس	۳۰۰۰۰
۱۴	جمع هزینه عملیات	۳۹۰۰۰۰
۱۵	هزینه های پیش بینی نشده و کسورات	۱۱۰۰۰۰
۱۶	جمع کل به ازای هر راس	۵۰۰۰۰۰